

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 342

Ubezpieczenia wobec wyzwań XXI wieku

Redaktor naukowy
Wanda Ronka-Chmielowiec

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Comp-rajt
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-461-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Maria Balcerowicz-Szkutnik, Włodzimierz Szkutnik: Sektor ubezpieczeń w krajach postradzieckiej Azji Środkowej	11
Teresa H. Bednarczyk: The systemic relevance of the reinsurance industry	28
Krystyna Ciuman: Finansjalizacja a sektor ubezpieczeń	37
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Analiza najważniejszych pozycji wynikowych według grup ubezpieczeń działu II w Polsce dla lat 2009-2011	44
Andrzej Grzebieniak: Ocena narzędzi marketingowych stosowanych przez zakłady ubezpieczeń w procesie zarządzania relacjami z klientami	57
Monika Hadaś-Dyduch: Zarządzanie ryzykiem poprzez ubezpieczenie	66
Beata Jackowska: Wpływ proporcji płci ubezpieczonych na wysokość jednorazowych składek netto w ubezpieczeniach na życie	77
Beata Jackowska, Tomasz Jurkiewicz, Ewa Wycinka: Satysfakcja przedsiębiorstw sektora MŚP z likwidacji szkód ubezpieczeniowych	87
Anna Jędrzychowska, Patrycja Kowalczyk-Rólczyńska, Ewa Poprawska: Sytuacja na rynku ubezpieczeń komunikacyjnych w Polsce na tle rynku europejskiego	98
Marcin Kawiński: Pozasądowe rozstrzyganie sporów a ochrona konsumentów branży ubezpieczeniowej	111
Nadezda Kirillova: Insurance for companies and households in Russia	127
Robert Kurek: Arbitraż nadzorczy na rynku usług finansowych – identyfikacja zjawiska	132
Piotr Majewski: Ubezpieczenia pojazdów zabytkowych	140
Marek Monkiewicz, Grażyna Sordyl, Bogusław Bamber: Alternatywne metody wykorzystania funduszu pomocowego zarządzanego przez Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny (UFG)	150
Magdalena Mosionek-Schweda: Model Altmana jako narzędzie do oceny ryzyka upadłości przedsiębiorstw	164
Joanna Niżnik: Reformowanie systemów emerytalnych państw Europy Środkowej po kryzysie finansowym 2008 r. na przykładzie Czech i Węgier	176
Dorota Ostrowska: Insurance Guarantes market development in Poland in the years 2006-2012	186
Sylwia Pińkowska-Kamieniecka: Obowiązkowe zakładowe programy emerytalne w Europie	196
Piotr Pisarewicz: Nowe standardy rynku <i>bancassurance</i> w zakresie ubezpieczeń z elementem inwestycyjnym lub oszczędnościowym	206

Maria Płonka: Kierunki internacjonalizacji zakładów ubezpieczeń ze szczególnym uwzględnieniem towarzystw ubezpieczeń wzajemnych ...	216
Agnieszka Przybylska-Mazur: Wybrane wielkości statystyczne w podejmowaniu decyzji o prywatnych ubezpieczeniach zdrowotnych	225
Filip Przydróżny: Komunikacja zakładu ubezpieczeń z otoczeniem w kryzysie zaufania	236
Ryszard Pukała: Konsekwencje wstąpienia Rosji do WTO dla rosyjskiego rynku ubezpieczeniowego	245
Joanna Rutecka: Dodatkowe zabezpieczenie emerytalne – charakterystyka i czynniki rozwoju	256
Edyta Sidor-Banaszek: Wykorzystanie wskaźnika ALE (<i>Active Life Expectancy</i>) w ubezpieczeniu od ryzyka niesamodzielności	267
Ewa Spigarska: Sprawozdawczość zakładów ubezpieczeń dla potrzeb rachunkowości i dyrektywy Wyplacalność II – podobieństwa i różnice	278
Ilona Tomaszewska, Renata Pajewska-Kwaśny: Szkody środowiskowe w świetle regulacji zawartych w dyrektywie ELD	288
Tatiana Verezubova: Doskonalenie monitorowania wypłacalności zakładów ubezpieczeń	298
Damian Walczak: Wybrane problemy dodatkowego zabezpieczenia emerytalnego rolników w Polsce	306
Stanisław Wieteska: Dylematy ubezpieczenia mienia w obiektach wielko-przestrzennych wysokiego składowania od skutków dymu pożarowego	316
Alicja Wolny-Dominiak: Loss reserving using growth curve modeling	331
Wojciech Wiśniewski: Wpływ technologii informatycznych na zmiany organizacji likwidacji szkód	338
Tomasz Zapart: Kalkulacja składki ubezpieczeniowej w ubezpieczeniach komunikacyjnych dla podmiotów gospodarczych.	348
Marta Zieniewicz: Mikroubezpieczenia szansą dla mikro- i małych przedsiębiorstw w Polsce – przykład branży transportowej	359

Summaries

Maria Balcerowicz-Szkutnik, Włodzimierz Szkutnik: Insurance sector in post-Soviet Asian states	27
Teresa H. Bednarczyk: Systemowe znaczenie sektora reasekuracyjnego	36
Krystyna Ciuman: Financialisation within the insurance sector	43
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Analysis of the most important income and cost position for nonlife insurance companies from the Polish market in the time period 2009-2011	56

Andrzej Grzebieniak: The evaluation of marketing tools used by insurance companies in the process of managing the relations with clients	65
Monika Hadaś-Dyduch: Managing risk through insurance	76
Beata Jackowska: The influence of gender structure of the insured on net single premiums in life insurance	86
Beata Jackowska, Tomasz Jurkiewicz, Ewa Wycinka: SMEs' satisfaction with insurance claims settlement	97
Anna Jędrzychowska, Patrycja Kowalczyk-Rólczyńska, Ewa Poprawska: The situation on the motor insurance market in Poland against a background of the European market	109
Marcin Kawiński: Alternative dispute resolution and consumer protection within insurance market	126
Nadezda Kirillova: Ubezpieczenia dla przedsiębiorstw i gospodarstw domowych w Rosji	131
Robert Kurek: Supervisory arbitrage at the financial services market – the phenomenon identification	139
Piotr Majewski: Historic vehicles insurance	149
Marek Monkiewicz, Grażyna Sordyl, Bogusław Bamber: Alternative methods of use of the assistance fund managed by the Insurance Guarantee Fund (IGF)	163
Magdalena Mosionek-Schweda: The Altman model as a tool to predict bankruptcy of companies	175
Joanna Niżnik: The reform of pension systems in Middle Europe after the 2008 financial crisis on the example of Czech and Hungary	185
Dorota Ostrowska: Rozwój rynku gwarancji ubezpieczeniowych w Polsce w latach 2006-2012	195
Sylwia Pieńkowska-Kamieniecka: Mandatory occupational pension schemes in Europe	205
Piotr Pisarewicz: New bancassurance standards of insurance investment products and products with saving component	215
Maria Płonka: Directions of internationalization of insurance undertakings with particular emphasis on mutual insurance companies	224
Agnieszka Przybylska-Mazur: Selected statistical values in decision-making when selecting private health insurance	235
Filip Przydróżny: Communication of insurance company with the environment in trust crisis	244
Ryszard Pukała: Consequences of the Russian accession to the WTO for the Russian insurance market	255
Joanna Rutecka: Supplementary old-age pension security – basic characteristics and main factors of its growth	266
Edyta Sidor-Banaszek: Active life expectancy in a stand-alone policy	277

Ewa Spigarska: Reporting of the insurance companies for accounting purposes and the Solvency II Directive – similarities and differences	287
Ilona Tomaszewska, Renata Pajewska-Kwaśny: Impact of EU legislation on the development of environmental insurance	297
Tatiana Verezubova: Control of solvency of insurers of the Republic of Belarus	305
Damian Walczak: Some problems faced by farmers in Poland regarding additional retirement savings	315
Stanisław Wieteska: Property insurance dilemmas in high storage objects from the effects of fire smoke	330
Alicja Wolny-Dominiak: Kalkulacja rezerwy szkodowej z wykorzystaniem krzywej wzrostu	337
Wojciech Wiśniewski: Impact of IT technologies on changes of organization of claims settlement	347
Tomasz Zapart: The calculation of the insurance premium in motor insurance for business entities.	358
Marta Zieniewicz: Microinsurance as a chance for micro and small business – an example of transport industry	366

Maria Balcerowicz-Szkutnik, Włodzimierz Szkutnik

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

SEKTOR UBEZPIECZEŃ W KRAJACH POSTRADZIECKIEJ AZJI ŚRODKOWEJ

Streszczenie: W artykule w zwięzły sposób podjęto próbę scharakteryzowania rynku ubezpieczeniowego państw bloku azjatyckiego stanowiących część dawnego Związku Radzieckiego. Zadanie jest niezwykle trudne ze względu na istotne różnice we wskaźnikach społeczno-gospodarczych i finansowych państw tego południowego regionu. Dodatkowym problemem jest brak dostępu do porównywalnych źródeł informacji i często brak informacji w ogóle. Niemniej autorzy artykułu przedstawiają zarys struktury ubezpieczeń, opierając się na założeniach tworzenia jednolitego rynku ubezpieczeniowego w ramach powstałej w 2000 roku wspólnoty gospodarczej nowych państw dawnego bloku radzieckiego EaWG (Euroazjatycka Wspólnota Gospodarcza).

Słowa kluczowe: rynek ubezpieczeniowy, blok państw południowoazjatyckich, EWG.

DOI: 10.15611/pn.2014.342.01

1. Wstęp

Rozwój gospodarki światowej jest pod ciągłym wpływem rosnącej integracji gospodarczej. Procesy integracyjne w regionalnych stowarzyszeniach są czynnikiem wzrostu konkurencyjności krajów członkowskich. Procesy te obejmują wszystkie aspekty życia gospodarczego, prowadzą do konsolidacji przedsiębiorstw i stworzenia jednolitych warunków działalności gospodarczej i stabilizacji aktów prawnych. Zmiany te przejawiają się nie tylko w sferze produkcji i handlu, ale również we wszystkich segmentach sektora finansowego, w tym również na rynku ubezpieczeń. Krajowe rynki ubezpieczeniowe dostosowują się do określonego modelu usług ubezpieczeniowych, który rozwija się w zależności od poziomu rozwoju gospodarczego krajów uczestniczących i organizacji regionalnych.

Tendencje integracji gospodarczej znajdują odzwierciedlenie w utworzonej w 2000 roku Euroazjatyckiej Wspólnocie Gospodarczej (EaWG). Jest to jedno z najbardziej obiecujących międzypaństwowych stowarzyszeń gospodarczych utworzo-

nych wśród nowych państw byłych republik, które należały do Związku Radzieckiego. Tworzą je odpowiednio: Białoruś, Rosja, Kazachstan, Kirgystan, Tadżykistan i Uzbekistan.

Działania Wspólnoty Gospodarczej Eurazji mają na celu stworzenie wspólnej przestrzeni gospodarczej (CES), charakteryzującej się swobodnym przepływem towarów, usług, kapitału i pracy ponad granicami państw członkowskich.

Wspólny rynek usług obejmuje usługi finansowe z ich ważnym elementem, którym jest rynek ubezpieczeniowy. Wprowadzone w ramach dodatkowej unii celnej SES elementy zabezpieczenia harmonizacji i unifikacji prawodawstwa dotyczą również rynku ubezpieczeń. Proces tworzenia jednolitego rynku ubezpieczeń w ramach Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej (zwanej dalej Wspólnotą) jest wyjątkowo trudny ze względu na wysoki poziom zróżnicowania społeczno-gospodarczego w krajach członkowskich. Głównym problemem związanym z utworzeniem jednolitego rynku ubezpieczeniowego w EEC są znaczące różnice w ustawodawstwie ubezpieczeniowym krajów członkowskich, niska efektywność państwowej regulacji działalności ubezpieczeniowej, ukrywanie sprawozdań finansowych, nierówne warunki dostępu do zagranicznych ubezpieczycieli w przestrzeni ekonomicznej Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej. Zgodnie z Protokołem w sprawie ustanowienia wspólnego rynku ubezpieczeń w EaWG z 27 listopada 2009 r. państwa członkowskie muszą dostosować swoje ustawy ubezpieczeniowe do międzynarodowych standardów i praktyk nadzoru ubezpieczeniowego, co na początku tego procesu jest konieczne i niestety niezwykle trudne.

Stworzenie jednolitego rynku ubezpieczeń w EaWG jest elementem procesu integracji jako całości. Rola ubezpieczeń jako jednego z ważnych sektorów systemu finansowego stale rośnie, zwłaszcza w obliczu rosnącej w ostatnich latach globalnej niestabilności społeczno-gospodarczej. Ubezpieczenie zmniejsza ryzyko we wszystkich obszarach działalności gospodarczej, która gwarantuje zachowanie dochodów i oszczędności, pozwala korzystać z dostępnych środków funduszu ubezpieczeniowego jako dodatkowego źródła inwestycji.

2. Etapy rozwoju rynków ubezpieczeniowych w EaWG

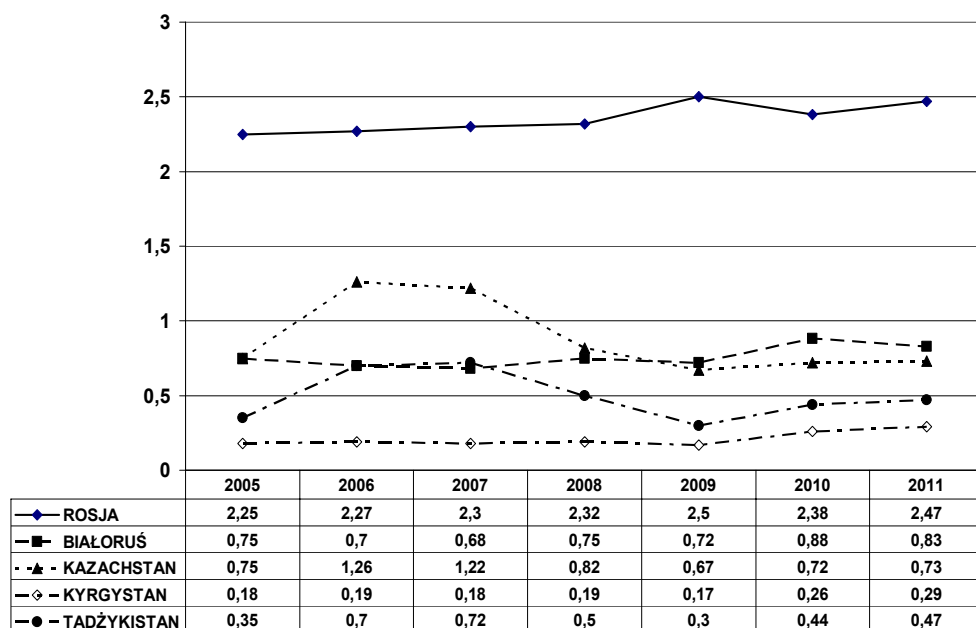
Pierwszy etap, obejmujący lata 1988-2000, to pojawienie się firm ubezpieczeniowych jako spadkobierców finansowych radzieckich ministerstw, które w pierwszej wersji próbowały pozostać w formie grup finansowych i przemysłowych, a później w postaci dużych grup biznesowych. Te firmy ubezpieczeniowe miały opierać się na zasobach finansowych spółki dominującej i były przekształconymi elementami dawnych „systemów finansowych”. Na obecnym (drugim) etapie zwiększonej regulacji rządowej praktycznie zniknęło stosowanie „systemów finansowania” w krajach EaWG i utworzono system regulacji prawnej działalności ubezpieczeniowej. Jednym z najważniejszych zadań tej fazy jest stworzenie wspólnego rynku ubezpieczeń we Wspólnocie oraz zapewnienie bardziej aktywnej pracy w tym kierunku.

Na tle aktualnych trendów globalizacji rola ubezpieczeń w gospodarce światowej wciąż rośnie. Państwa członkowskie i różne stowarzyszenia regionalne, zmierzające do jednolitego rynku usług, kładą coraz większy nacisk na budowanie jednolitego rynku ubezpieczeniowego. Powstanie takiego rynku jest pomocne w zwiększeniu współpracy handlowej i konkurencyjności produktów ubezpieczeniowych.

3. Podobieństwa i różnice lokalnych rynków ubezpieczeniowych

Rynki ubezpieczeń EaWG krajów członkowskich różnią się w zakresie kluczowych wskaźników. Oceniając udział składek zebranych w latach 2005-2011 przez EaWG krajów członkowskich w PKB Wspólnoty, należy stwierdzić, że pozostał on relatywnie stabilny. W 2011 r. odsetek ten wynosił 2,2%. Wśród państw EWG niekwestionowanym liderem pod względem wysokości wkładu do PKB była Rosja (2,4%), Białoruś (0,8%) i Kazachstan (0,7%).

Udziały w PKB i tempo wzrostu składek ubezpieczeniowych we Wspólnocie pokazano na rys. 1.

Rys. 1. Udziały składek ubezpieczeniowych w PKB wybranych państw bloku EaWG za lata 2005-2011

Źródło: [Nebolsina Vahtangowna].

Wysokości składek ubezpieczeniowych przypadających na mieszkańca w krajach EaWG są różne, ale obserwuje się znaczną tendencję wzrostową. Tak więc, o

ile w 2005 roku składka na jednego mieszkańca w Rosji wyniosła 120,8 dolarów, w Kazachstanie – 33,5 USD, na Białorusi 23 dolary, o tyle w 2011 roku liczba ta wzrosła do 302,7 dolarów w Rosji, 73,4 dolarów w Kazachstanie i 49,9 dolarów na Białorusi. W ramach Wspólnoty składka ubezpieczeniowa ogółem na mieszkańca w 2011 roku sięgnęła 246,9 dolarów.

W czasie globalnego kryzysu w latach 2008-2009, finansowego i gospodarczego, w strukturze branży ubezpieczeniowej krajów EaWG (głównie w Rosji i Kazachstanie) obserwowano wzrost składek ubezpieczeniowych. Priorytetem ubezpieczeń w państwach członkowskich EaWG pozostają ubezpieczenia majątkowe, przy czym w pierwszej kolejności są to ubezpieczenia pojazdów mechanicznych, czyli po prostu komunikacyjne.

Ważny segment stanowią ubezpieczenia na życie, ale jest on rozwinięty w bardzo słabym stopniu. Prognozy szybkiego rozwoju rynku ubezpieczeń na życie wydają się przedwczesne, gdyż jest to rodzaj ubezpieczenia obejmujący w chwili obecnej tylko około 6% ludności.

Najważniejsze kierunki tworzenia jednolitego rynku ubezpieczeń w krajach EWG to:

- harmonizacja ustawodawstwa ubezpieczeniowego, opracowanie wspólnych zasad w celu zapewnienia stabilności wypłacalności i finansowej firm ubezpieczeniowych, a także ochrona praw ubezpieczonych;
- tworzenie i prawne zatwierdzenie jednej terminologii ubezpieczeń, zapewnienie jednolitej klasyfikacji rodzajów ubezpieczeń oraz warunki zezwolenia dla działalności ubezpieczeniowej, w tym wymogi dotyczące separacji ubezpieczeń majątkowych i ubezpieczeń na życie;
- tworzenie i wdrażanie jednolitych wymogów, które określają procedury i warunki zakładania spółek ubezpieczeniowych, ujednoczonych wymagań dotyczących stabilności finansowej oraz wymogów w zakresie tworzenia i składu rezerw ubezpieczeniowych, jak również działań inwestycyjnych ubezpieczycieli.

Ze względu na nierówny poziom rozwoju gospodarczego poszczególnych państw Wspólnoty wdrożenie tych zasad jest w chwili obecnej niemal niemożliwe, bo na przykład w państwach najsłabszych gospodarczo, czyli w Tadżykistanie i Kirgistanie, w sektorze ubezpieczeń konieczne jest przede wszystkim podjęcie kroków w sprawie zbliżenia i harmonizacji przepisów zwiększających poziom rozwoju społeczno-gospodarczego i edukacji finansowej społeczeństwa.

Głównym czynnikiem, który może się przyczynić do integracji rynków ubezpieczeniowych w EaWG, jest efekt usunięcia ekonomicznych i kulturowych granic, które nastąpić może w wyniku pogłębienia współpracy gospodarczej w tworzeniu unii celnej i wspólnej przestrzeni gospodarczej w tych krajach. Przeszkody na drodze do stworzenia jednolitego rynku ubezpieczeń w EaWG to stosunkowo niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego krajów członkowskich, niestabilna sytuacja polityczna (zwłaszcza w Kirgistanie i Tadżykistanie), niedoskonały system

prawa ubezpieczeniowego, niski poziom rozwoju rynków ubezpieczeniowych, polityka protekcjonizmu państwa, niski poziom kultury ubezpieczeniowej, niski poziom wykształcenia personelu w firmach ubezpieczeniowych, nieprzejrzysty system ujawniania informacji finansowych zakładów ubezpieczeń, brak jednolitego podejścia do tworzenia jednolitego rynku ubezpieczeń w EaWG. Zatem perspektywy tworzenia jednolitego rynku ubezpieczeń w całej EaWG są bardzo niepewne.

4. Systemy ubezpieczeniowe wybranych państw azjatyckich

Kazachstan

Instytucjonalną strukturę rynku ubezpieczeniowego Kazachstanu przedstawia najlepiej schemat na rys. 2.

Rys. 2. Struktura rynku ubezpieczeń Kazachstanu

Źródło: [Audambergen 2008].

Widoczne jest, że struktura rynku ubezpieczeniowego występująca w Republice Kazachstanu była i jest dotychczas względnie uporządkowana. Jest to w zasadzie po Rosji, która jest liderem EaWG, najlepiej uporządkowany pod względem zinstytucjonalizowania rynek ubezpieczeniowy. Jeśli spojrzymy na główne wskaźniki rynku ubezpieczeniowego za lata 2007-2010 (tab. 1), zauważymy zdecydowany wzrost ich wartości, zwłaszcza w przypadku zgromadzonych aktywów i kapitału własnego.

W latach poprzedzających kryzys finansowy rynek ubezpieczeń Kazachstanu wzrósł w godnym pozazdrośczenia tempie. Wskaźniki wzrostu były generowane

przez kredytowanie rozwoju kraju, wzrost dochodów grup finansowych, przemysłowych i gospodarstw domowych. Wzrost ten był jednak nie do utrzymania w czasach kryzysu gospodarczego, gdyż był zbyt gwałtowny. Tak szybki wzrost nie mógł rozwiązać głównych problemów na krajowym rynku ubezpieczeń, gdzie widoczny był bardzo niski poziom przenikania usług ubezpieczeniowych.

Tabela 1. Główne wskaźniki rynku ubezpieczeniowego Republiki Kazachstanu za lata 2007-2010

Wskaźniki	2007	2008	2009	2010
Liczba jednostek ubezpieczeniowych, w tym:	41	44	41	38
– ubezpieczycieli życia	7	8	6	7
Aktywa w mln tenge	224	269	298	343
Kapitał własny w mln tenge ¹	126	166	180	209
Składki ubezpieczeniowe w mln tenge	162	150	133	153
Wypłaty z tytułu ubezpieczeń w mln tenge	50	58	30	27
Odniesienie składki do PKB w %	1,1	0,8	0,65	0,7
Odniesienie wypłat do składek w %	31	39	23	18
Odniesienie wypłat do liczby osób w tenge	9020	8700	7080	8645

Źródło: [Żardin 2011].

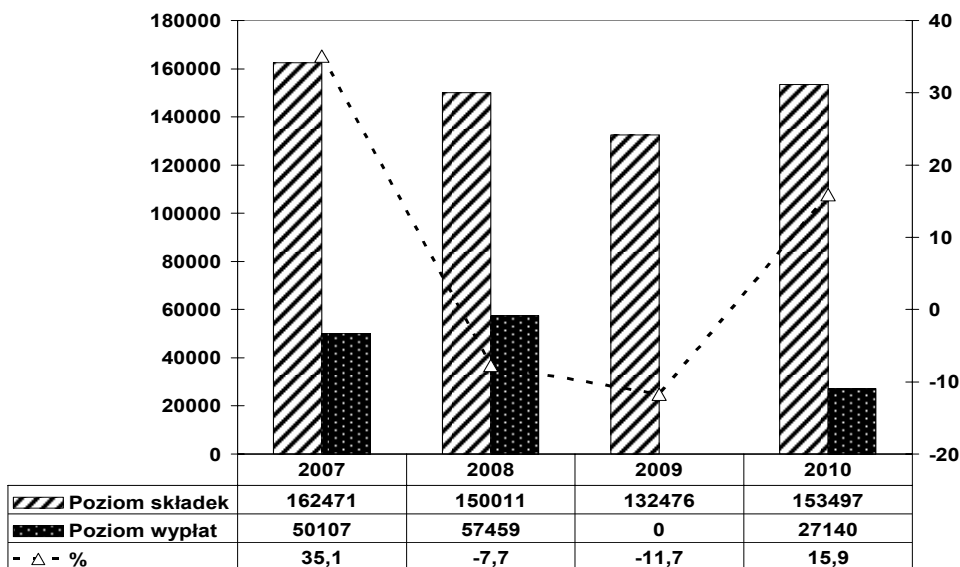
Analizując dodatkowo poziom zmian poboru składek i wypłat odszkodowań (rys. 3) za lata 2007-2010, można stwierdzić, że kryzys finansowy i gospodarczy lat 2008-2009 wpłynął na wskaźniki w nieznacznym stopniu. W 2010 roku na krajowym rynku ubezpieczeń po dwóch latach spadku wystąpił wzrost o 15,9%. Łączny wolumen zebranych składek przekroczył 153 miliardów tenge. Główny wkład do wzrostu na rynku wniosły ubezpieczenia obowiązkowe i osobowe, które w porównaniu z rokiem 2009 wzrosły odpowiednio o 15 i 62%. Po raz pierwszy w ciągu trzech lat pozytywną dynamikę wzrostu (3%) wykazały dobrowolne ubezpieczenia nieruchomości. W 2011 roku nastąpił dalszy wzrost – o 12-15%, i wkłady wynosiły około 175 miliardów tenge. Jednak w 2012 roku tempo wzrostu na rynku zmniejszyło się. Powodem było przejście ubezpieczenia do ogólnego systemu podatkowego i przez to zmniejszenie liczby operacji. Ekspertzy stwierdzili, że aby zapewnić trwałe wzrosty rynku w przyszłości, konieczne jest wprowadzenie nowych produktów i wykorzystanie potencjału dotychczas istniejących typów ubezpieczeń.

W przypadku ubezpieczeń osobowych ich wzrost jest bezpośrednio połączony ze wzrostem popularności ubezpieczeń rentowych (+112% w 2010 r.), a w segmencie ubezpieczeń obowiązkowych podstawowy nacisk położono przez ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych oraz ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków podczas wykonywania obowiązków w pracy.

Nowe propozycje ubezpieczeń powinny być kierowane bezpośrednio do przedsiębiorców i konsumentów usług ubezpieczeniowych. Państwo powinno zachęcać

¹ Tenge to waluta Kazachstanu równoważna polskiej walucie wg proporcji 0,02087 PLN = 1 tenge.

do wprowadzania nowych rodzajów ubezpieczeń, np. obowiązkowego ubezpieczenia ryzyka katastroficznego i od klęsk żywiołowych. Konieczne jest wprowadzenie szeregu zmian legislacyjnych w starych typach ubezpieczeń oraz przekonanie konsumentów rynku ubezpieczeniowego, czyli bezpośrednio ludności, o potrzebie uznania za konieczne ubezpieczenia do ochrony ich własności, zamiast polegać jedynie na pomocy państwa.

Rys. 3. Poziom składek i wypłat za lata 2007-2010 wg jednostek ubezpieczeniowych Republiki Kazachstanu

Źródło: [Żardin 2011].

Wśród rodzajów ubezpieczeń, które można wprowadzić na rynek w niedalekiej przyszłości, największym motorem rozwoju sektora ubezpieczeniowego mogą być obowiązkowe ubezpieczenia zagrożeń katastrofalnych. Biorąc pod uwagę, że duża część terytorium Kazachstanu jest zagrożona klęskami żywiołowymi, ubezpieczenia ryzyka katastrofalnego mogą być najbardziej popularnym rodzajem ubezpieczenia. Ekspertcy uważają jednak, że obowiązek ubezpieczenia katastrofalnych zagrożeń będzie jedynie narzędziem do czasu rozwoju rynku, ponieważ celem realizacji tego rodzaju ubezpieczenia jest ochrona interesów majątkowych obywateli, a biorąc pod uwagę bogaty w klęski żywiołowe rok 2010, są one więcej niż pilne. Zakłada się dodatkowo dołączenie do grupy ubezpieczeń obowiązkowych ubezpieczenia upraw i hodowli, gdyż w momencie klęsk żywiołowych, typu trzęsienia ziemi, zniszczeniu ulega również mienie żywe, z czego właściciele nie zawsze zdają sobie sprawę lub co pomijają przy podejmowaniu ubezpieczenia.

Formalnie zapisane proponowane kierunki rozwoju rynku ubezpieczeń Kazachstanu to:

- obowiązkowe ubezpieczenia katastrofalnych zagrożeń,
- ubezpieczenie mienia i mieszkań przed katastrofalnymi zagrożeniami,
- obowiązkowe ubezpieczenie upraw i hodowli,
- *bancassurance*.

Uzbekistan

Głównym celem polityki państwa w sektorze ubezpieczeń jest poprawa ram prawnych działalności ubezpieczeniowej, form i metod nadzoru, tworzenie warunków do efektywnego rozwoju sektora i tworzenie nowoczesnej branży ubezpieczeniowej.

Polityka rządu dotycząca uregulowania krajowego rynku ubezpieczeniowego tworzy wszystkie niezbędne warunki do dynamicznego rozwoju na rynku ubezpieczeń, zapewnia wysoki poziom procesów twórczych w rozwoju gospodarczym kraju. Środki te są kluczowymi czynnikami w tworzeniu kompletnego i konkurencyjnego rynku ubezpieczeń.

W 2011 roku przeprowadzono kompleksowe prace na rzecz poprawy prawnych przepisów regulujących działalność ubezpieczeniową, poprawy jakości usług ubezpieczeniowych, stopniowego wzrostu maksymalnego poziomu, zapewniając stabilność finansową ubezpieczycieli, jak również wdrażanie międzynarodowych standardów w procesie regulacji i nadzoru działalności zakładów ubezpieczeń. Instytucjonalną strukturę rynku ubezpieczeniowego można przedstawić na rys. 4. Widoczna na schemacie jednostka nadrzędna, czyli Ministerstwo Finansów, jest w pełni uporządkowaną instytucją, stąd dalszy podział ma strukturę schematu jednostek finansowych. Występują profesjonalni uczestnicy rynku i ubezpieczalnie, czyli osoby fizyczne i prawne

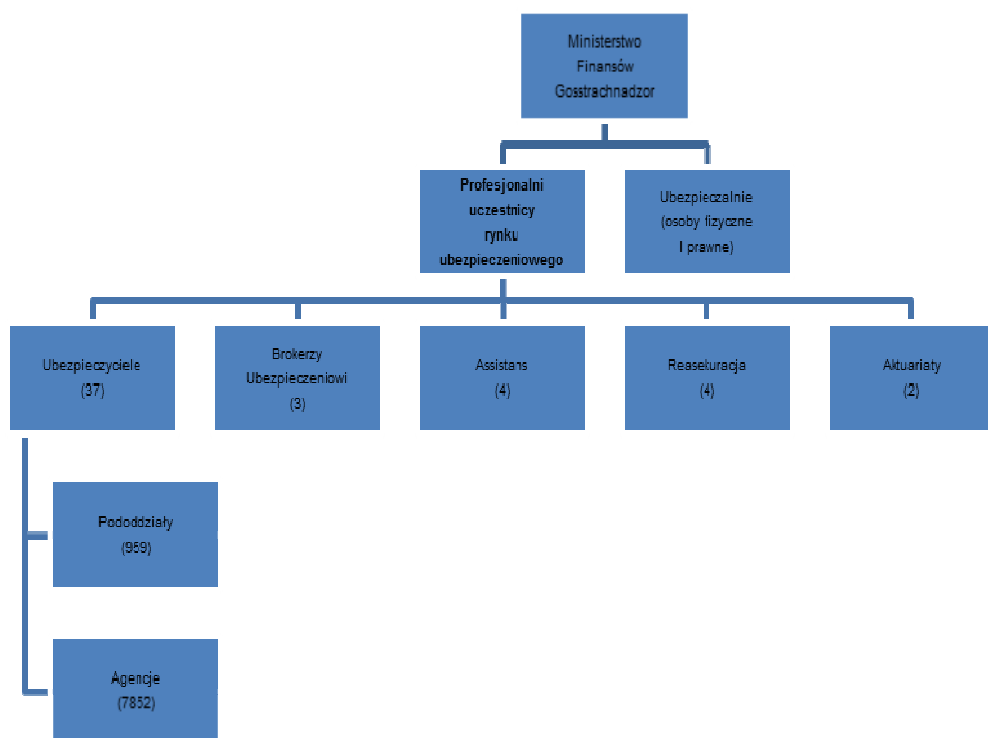
Od 1 stycznia 2012 roku w republice zarejestrowano 37 ubezpieczycieli, w tym 4 nowo utworzonych. Od 1 stycznia 2012 roku również łączna liczba agentów ubezpieczeniowych na rynku ubezpieczeń Uzbekistanu wynosiła 7862, z czego 1722 było przedstawicielami osób prawnych (w roku 2010 było 1319), 6140 agentów osób fizycznych (w 2010 r. odpowiednio 5434), liczba pracowników pełnoetatowych ubezpieczycieli osiągnęła poziom 3989 osób.

W roku 2011 ubezpieczyciele zebrali 231 600 000 000 sumów² składek ubezpieczeniowych, co dało wzrost o 36,6% w stosunku do roku 2010. Było to dwukrotnie więcej niż w roku poprzednim i świadczyło o dynamicznym rozwoju sektora ubezpieczeń.

Stabilny wzrost składek ubezpieczeniowych osiągnięty jest poprzez dynamiczny rozwój działalności dużych firm ubezpieczeniowych z udziałem akcji państwowych (142,7% „Uzbekinvest” – 141%, Gask „Uzagrosugurta” – 132,3%, Gask

² Sum to jednostka płatnicza w Uzbekistanie równa odpowiednio: 1 sum = 0,00154 PLN.

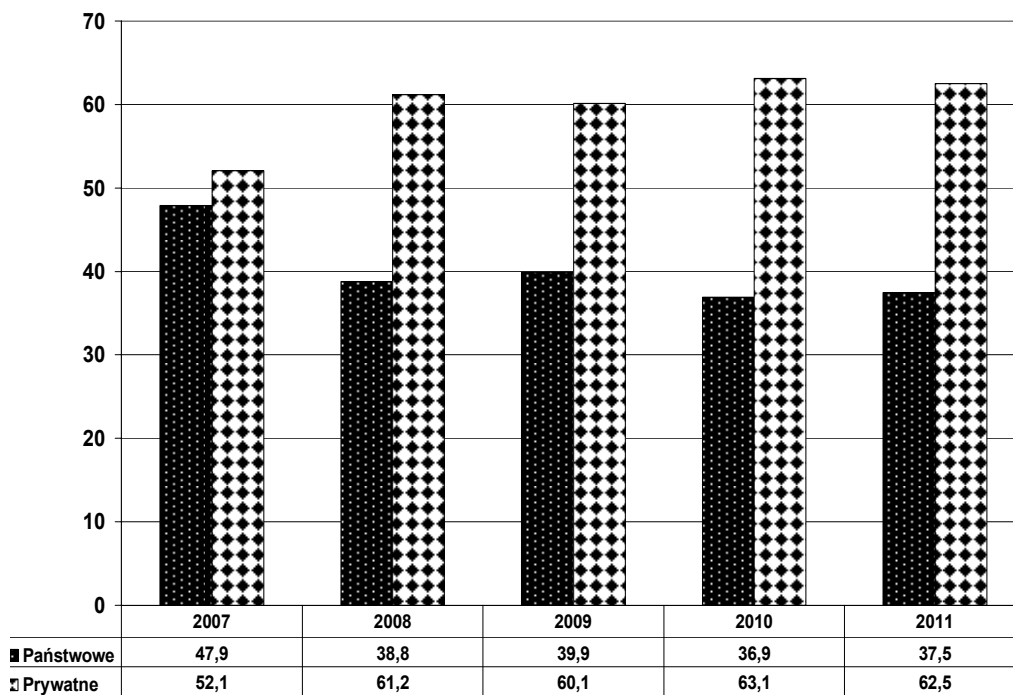
„Kafolat”) i rozwój prywatnych firm ubezpieczeniowych (LLC „Transinsurance Plus” – 248,5%, OOO „Asia Inshurans” – 229% z JV „Temiryo’l-Sug’urta” – 172,2%). Przy czym warto zwrócić uwagę na zmianę proporcji ubezpieczycieli z udziałem państwa i prywatnych na rynku ubezpieczeniowym Uzbekistanu w latach 2007-2011 (rys. 5). Zdecydowanie wzrósł procentowy udział jednostek prywatnych będących w znacznym stopniu filiami obcych (najczęściej zachodnich) ubezpieczycieli. W roku 2007 proporcje były raczej wyrównane – po około 50% z nieznaczną przewagą dla ubezpieczycieli niepaństwowych, natomiast po upływie czterech lat proporcje uległy zdecydowanej zmianie i ubezpieczycieli bez udziału państwa było dwukrotnie więcej niż państwowych.

Rys. 4. Struktura organizacyjna jednostek ubezpieczeniowych w Uzbekistanie (stan na 01.01.2012 r.)

Źródło: [Mirzaew 2012].

Analizując rodzaje podejmowanych ubezpieczeń, należy stwierdzić, że największy wzrost zaobserwowano dla obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej niebezpiecznych obiektów przemysłowych (wzrost o 7,7 razy). W portfelu ubezpieczeń akcji dotyczących obowiązkowego ubezpieczenia było 28,3% (w 2010 r. 26,9%).

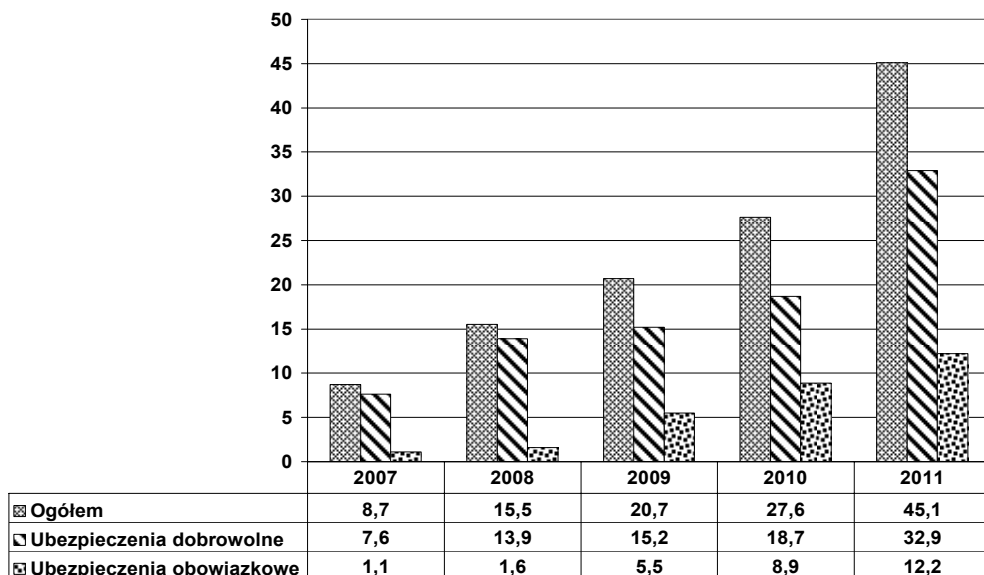

Rys. 5. Struktura własnościowa rynku ubezpieczeń Uzbekistanu za lata 2007-2011

Źródło: [Mirzaew 2012].

W przypadku ubezpieczeń życiowych wartość zebranych składek wzrosła ponad dwukrotnie, ale widoczny był znaczny niewykorzystany potencjał segmentu (w tym segmencie działa tylko 2 ubezpieczycieli – DRL „Uzbekinvest Hayot” i CO LLC „Alfa” Życie). W 2011 roku krajowy rynek ubezpieczeń był mniej skoncentrowany niż w latach poprzednich i na koniec 2007 roku w zasadzie grupa pięciu ubezpieczycieli, liderów w ściąganiu składek ubezpieczeniowych, stanowiła 73,3% a w 2008 r. – 59,7% wszystkich zebranych składek. W końcu 2011 roku pięciu ubezpieczycieli, liderów rynku (Pan ASK „Uzagrosugurta”, „Uzbekinvest”, OOO „Asia Inshurans”, Gask „Kafolat” i LPSCPs „UVT-Inshurans”), posiadało już tylko 51,6%. Dla porównania w 2006 r. udziały pięciu największych stanowiły ponad 80,6% wszystkich zebranych składek.

Całkowita kwota ubezpieczeniowych roszczeń (odszkodowania ubezpieczeniowe) wypłacona w 2011 roku wzrosła w stosunku do indeksu 2010 o 67% – do kwoty 45,1 mld sumów, wzrost o prawie 18 mld sumów i przekracza płatności ubezpieczeniowe z poprzedniego roku. Dla porównania tempo wzrostu tego wskaźnika na koniec 2007 roku było 5,2 razy niższe (zob. rys. 6).

Rys. 6. Struktura wypłat odszkodowań za lata 2007-2011 według typów ubezpieczeń

Źródło: www.mf.uz, www.mintrud.uz.

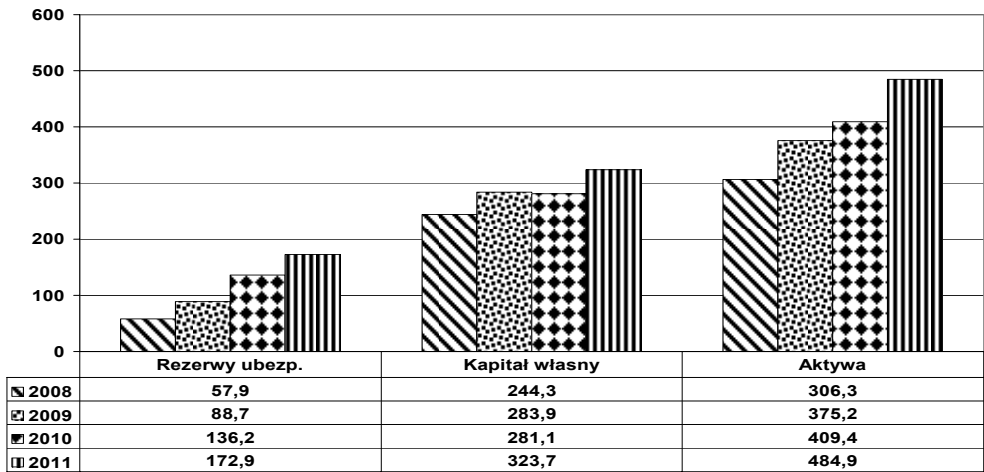
Z ogólnej kwoty dobrowolnego ubezpieczenia wypłacono w postaci roszczeń ubezpieczeniowych w 2011 roku 32 900 000 000 sumów (dynamika wypłat w 2010 – 178%). Największy wzrost zaobserwowano w zakresie świadczeń z ubezpieczenia z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej pracodawcy – 280%, z 1,5 mld sumów (2010) do 4,2 mld (2011).

Stosunek odszkodowań ubezpieczeniowych płaconych z zebranych składek ubezpieczeniowych w ubezpieczeniach dobrowolnych wzrósł z 14,5% (2010) do 19,8% (2011), a w obowiązkowych ubezpieczeniach obniżył się z 19% (2010) do 18,6% (2011).

Istotna jest również struktura portfela inwestycyjnego ubezpieczycieli. Na rysunku 7 przedstawiono dynamikę w kolejnych latach zmian rezerw kapitału własnego i aktywów. Dominowały akcje i inne papiery wartościowe – 41,2% (w 2007 r. odsetek ten wynosił 58,6%), jak również depozyty bankowe – 45,1% (w 2007 r. odsetek ten wynosił 34,9 %) całości inwestycji.

Główne kierunki rozwoju rynku ubezpieczeniowego proponowane przez odpowiednie jednostki rządowe republiki Uzbekistanu to

- poprawa ram prawnych działalności ubezpieczeniowej, w szczególności: opracowanie projektu ustawy Republiki Uzbekistanu „w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności przewoźnika”,
- zmiany i uzupełnienia do przepisów mających na celu dalszy rozwój branży ubezpieczeń życiowych, w tym ubezpieczenia długoterminowe i ubezpieczenia na życie,

Rys. 7. Dynamika wzrostu rezerw kapitału własnego i aktywów towarzystw ubezpieczeniowych Uzbekistanu za lata 2008-2011

Źródło: [Mirzaew 2012].

- wzmocnienie instytucji infrastruktury rynku ubezpieczeń poprzez zwiększenie aktywności zawodowej uczestników rynku ubezpieczeniowego,
- przejście do elektronicznego zarządzania dokumentami,
- poprawa ubezpieczeń eksportowych, która rozszerzy zastosowanie ubezpieczenia w celu zwiększenia potencjału eksportowego kraju,
- integracja sektora bankowego i ubezpieczeniowego,
- zachęcanie do penetracji usług ubezpieczeniowych na obszarach wiejskich w tak ważnych dziedzinach, jak ubezpieczenia na życie i ubezpieczenie zdrowotne ludności wiejskiej.

Kirgistan

Rozwój gospodarki rynkowej w Republice Kirgiskiej stanowi istotny problem gospodarczy. Wraz z powstaniem określonych problemów gospodarczych zaostriżył się trudności rozwoju systemu ubezpieczeń. System ubezpieczeń wymaga wprowadzenia specjalnych zasad. Jest to spowodowane, z jednej strony, potrzebą ochrony ubezpieczeniowej w stosunku do społeczeństwa, czyli ochroną życia, zdrowia i dobrobytu człowieka, Z drugiej strony – występuje potrzeba szerokiego wykorzystania czasowo wolnych środków finansowych dla firm ubezpieczeniowych i inwestycji w rozwój gospodarki. Tworzenie rynku ubezpieczeń w Kirgistanie przypadało, podobnie jak w pozostałych republikach południowoazjatyckich, na okres kryzysu, rosnących problemów społeczno-ekonomicznych, gdy ostro ujawniła się sprzeczność między potrzebą ochrony ubezpieczeniowej oraz możli-

wościami ubezpieczeń. Zatem porównanie usług ubezpieczeniowych ze wskaźnikami makroekonomicznymi, a dokładniej z głównym z nich – PKB, pozwoli na przybliżoną ocenę poziomu rozwoju ubezpieczeń w tym kraju (tab. 2).

Tabela 2. Udział rynku ubezpieczeń w PKB w Republice Kirgiskiej w latach 1996-2010 (w %)

1996	2001	2005	2008	2009	2010
0,08	0,22	0,2	0,31	0,44	0,44

Źródło: [Bektenowa 2012, s. 3-9].

Jak wynika z danych ubezpieczeniowych ostatnich lat, przekształcenie dotychczasowego monopolu ubezpieczeniowego państwa ma znikomy wpływ na ożywienie rynku ubezpieczeń i nie odpowiada potrzebom gospodarki narodowej. Widoczne jest to również w spadającej liczbie jednostek ubezpieczeniowych: w 1997 r. było 86 zakładów ubezpieczeń, podczas gdy w roku 2005 liczba ta spadła do 12. W 2010 roku kilka kolejnych firm dodatkowo uzyskało zezwolenia na prowadzenie działalności ubezpieczeniowej i w wówczas działało ich 19 (tab. 3).

Tabela 3. Firmy ubezpieczeniowe działające w Republice Kirgiskiej

1997	2005	2010
86	12	19

Źródło: [Bektenowa 2012, s. 3-9].

Najważniejszym problemem na rynku ubezpieczeń w Kirgistanie jest ich brak zdolności finansowej. Kapitały własne zakładów ubezpieczeń w 2010 roku wynosiły 735 600 000 sumów³. Łącznie ubezpieczeniowe rezerwy netto wyniosły 81 600 000 somów, a zobowiązania 126 300 000.

Liczba produktów ubezpieczeniowych oferowanych na kirgiskim rynku jest wielokrotnie niższa niż za granicą. Ubezpieczyciele proponują głównie klasyczne ubezpieczenie. Nie ma rozwiniętej na dużą skalę strategii zawierania długoterminowych umów ubezpieczenia na życie. Nie istnieją również fundusze emerytalne.

Słaby popyt na ubezpieczenia życiowe jest spowodowany różnymi czynnikami. Składa się na to słaba sytuacja gospodarcza, wysokie bezrobocie, ograniczone dochody i wartości nieruchomości, słabe inwestycje, brak świadomości ryzyka, a przez to słaba świadomość ubezpieczeniowa, wreszcie brak zaufania do ochrony ubezpieczeniowej.

Narodową cechą jest nieco lekceważące podejście do własnego życia. Na liście wartości stoi ono na ostatnim miejscu, podczas gdy na Zachodzie jest odwrotnie, a mianowicie ubezpieczenie na życie jest najczęstszym rodzajem zawieranego długoterminowego ubezpieczenia. Stawki ubezpieczenia ustalane są bez żadnych sta-

³ Jednostka płatnicza w Kirgistanie; 1 som = 0,0665 PLN.

łych reguł i dlatego ubezpieczenie jest drogim i niedostępnym dla wielu klientów produktem. Walka o ubezpieczających między ubezpieczycielami nie istnieje, nie ma bowiem marketingu ubezpieczeniowego.

Spośród 19 firm ubezpieczeniowych 13 zorganizowanych jest z udziałem zagranicznych kapitałów. Głównym celem integracji usług ubezpieczeniowych jest wprowadzenie wysokiej jakości produktów ubezpieczeniowych, mogących zaspokoić rosnące potrzeby ubezpieczających. Obecnie ubezpieczonych jest mniej niż 10% potencjalnych zagrożeń. Liczba potencjalnych konsumentów usług ubezpieczeniowych jest bardzo duża – ponad 90% przedsiębiorstw nie prowadzi ochrony ubezpieczeniowej. To przyciąga zagranicznych inwestorów. Zatem rynek ubezpieczeń w Republice Kirgistanu jest jeszcze w bardzo wczesnym stadium rozwoju i praktycznie nie ma realnych przesłanek, aby w najbliższych latach sytuacja ta uległa radykalnej poprawie. Nie można zatem mówić o jakichkolwiek możliwościach przystąpienia do jednolitego rynku ubezpieczeń, jaki jest tworzony w ramach EaWG.

Tadżykistan

W ostatnich latach w wyniku nowej polityki gospodarczej wskaźniki makroekonomiczne Republiki Tadżykistanu wyraźnie się poprawiły. Realizowana w latach 2010-2012 strategia rozwoju kraju Republiki Tadżykistanu na okres do 2015 r. oraz strategia redukcji ubóstwa Republiki Tadżykistanu przynosi oczekiwane rezultaty. Rozwój kraju wymaga właściwej aktywacji wszystkich sektorów gospodarki, w tym również jednego z najważniejszych elementów – branży ubezpieczeniowej.

Według Państwowej Służby Nadzoru Ubezpieczeń działającej w ramach Ministerstwa Finansów Republiki Tadżykistanu w latach 2001-2008 wysokość składek ubezpieczeniowych w kraju wzrosła ponad 17 razy i wyniosły około 57 900 000 somoni⁴. Rozwój rynku ubezpieczeń przyczynił się do wzmocnienia roli tego sektora w gospodarce. W tym okresie wzrósł również udział składek w PKB – stanowił około 1%, a kwota składek ubezpieczeniowych przypadających na mieszkańca wynosiła około 8 TJS (za: [Sandow 2011]).

Jednakże przemysł usług ubezpieczeniowych w tym kraju jeszcze nie osiągnął wysokiego poziomu charakteryzującego rozwinięte kraje świata. Rozwój tej gałęzi usług jest konieczny, aby rozwiązać istniejące obecnie problemy i zapewnić dywersyfikację usług ubezpieczeniowych. Należy dążyć do stworzenia wysokiego potencjału branży ubezpieczeniowej przez zapewnienie równowagi między rodzajami usług ubezpieczeniowych. W ostatnich latach tempo rozwoju ubezpieczeń dobrowolnych znacznie wyprzedziło tempo wzrostu ubezpieczeń obowiązkowych, co jest jednym z głównych wskaźników zrównoważonego rozwoju sektora usług ubezpieczeniowych. W Republice Tadżykistanu w 2009 roku cztery piąte składek stanowiły ubezpieczenia dobrowolne, a jedną piątą ubezpieczenia obowiązkowe, na które składało się prawie 20 rodzajów ubezpieczeń.

⁴ Jednostka płatnicza Tadżykistanu, 1 somoni = 0,6711 PLN.

W celu poprawy uregulowań prawnych w Republice Tadżykistanu wydano dekret „O ubezpieczeniach”. Rozważono również pełną realizację umów o współpracy w dziedzinie ubezpieczeń w ramach Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej, która wymagała wprowadzenia środków mających na celu:

- harmonizację ram prawnych, regulację i zapewnienie sprawnego działania firm ubezpieczeniowych w odniesieniu do interesów ubezpieczających i innych zainteresowanych stron;
- stworzenie i rozwijanie kontaktów biznesowych i współpracy między firmami ubezpieczeniowymi;
- pomaganie firmom ubezpieczeniowym w tworzeniu stowarzyszeń międzypaństwowych, regionalnych i krajowych;
- wspólne opracowanie mechanizmów współpracy i reasekuracji we Wspólnocie;
- rozwój form i metod współpracy nadzoru ubezpieczeniowego i regulacji działalności ubezpieczeniowej;
- usprawnienie procedury licencjonowania działalności prowadzonej przez zakłady ubezpieczeń;
- współpracę w dziedzinie informacji i statystyk o zunifikowanej podstawie;
- współpracę i wymianę doświadczeń w dziedzinie szkolenia, przekwalifikowania i szkolenia zaawansowanego.
- wzrost kapitalizacji ubezpieczycieli i dywersyfikację usług ubezpieczeniowych.

Obecnie ważnym warunkiem zróżnicowania branży ubezpieczeniowej Republiki Tadżykistanu jest zwiększenie kapitalizacji firm ubezpieczeniowych. Do jego realizacji niezbędna jest gwarantowana kwota kapitału firmy ubezpieczeniowej, w zależności od bieżących działań w głównych obszarach działalności ubezpieczeniowej (ubezpieczenia, reasekuracja) i ubezpieczeń (ubezpieczenia na życie, ubezpieczenia majątkowe, ubezpieczenia ryzyka itp.). Takie zróżnicowane określenie minimalnego kapitału gwarantowanego ubezpieczycieli zapewni ubezpieczenie gwarancyjne różnych ryzyk finansowych.

Prace nad poprawą ustawodawstwa w dziedzinie ubezpieczeń powinny być oparte przede wszystkim na kompleksowej analizie bieżącej ustawodawstwa kraju i rzeczywistości jego stosowania, a także na doświadczeniach regulacji ubezpieczenia w innych krajach.

Podniesienie poziomu kapitalizacji krajowego sektora ubezpieczeń jest w dużej mierze zależne od stopnia rozwoju rynku papierów wartościowych.

Zwiększona wydajność i zróżnicowanie branży ubezpieczeniowej Republiki Tadżykistanu powinny być widoczne poprzez rozbudowę sieci oddziałów firm ubezpieczeniowych, zwłaszcza na obszarach, gdzie nie ma wystarczającej liczby firm ubezpieczeniowych. W obecnych warunkach jednym z najważniejszych kierunków rozwoju branży ubezpieczeniowej, gwarantującym jej zróżnicowanie, jest rozszerzenie zakresu obowiązkowego ubezpieczenia i zapewnienie skutecznej realizacji ustalonych wymagań dla tej grupy ubezpieczeń.

Konieczne jest opracowanie całościowej strategii obowiązkowego ubezpieczenia w kraju. Powinna ona zawierać wykaz obiektów ryzyka, ustalenia ich wartości godziwej, zakres ryzyka, przeciwko któremu ubezpieczenie jest dostępne, formy ubezpieczenia, a także identyfikację źródeł ochrony ubezpieczeniowej.

Strategia musi również uwzględniać kwestie związane z potrzebą wzmocnienia kontroli rządu nad przeprowadzaniem obowiązkowego ubezpieczenia, wprowadzenie nowych rodzajów obiektów obowiązkowych ubezpieczeń. Aby poprawić bezpieczeństwo płatności świadczeń z tytułu ubezpieczenia obowiązkowego, jest wskazane, aby rozważyć możliwość utworzenia scentralizowanych funduszy gwarancyjnych lub scentralizowaną rezerwę ubezpieczeń.

W dalszym okresie powinny się pojawić duże możliwości rozwoju ubezpieczenia dobrowolnego. Obszary priorytetowe w ubezpieczeniach dobrowolnych to ubezpieczenia prywatne, emerytury, ubezpieczenia majątkowe i ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej. W dobrowolnych ubezpieczeniach szczególną uwagę należy zwrócić na rozwój ubezpieczeń osobowych oszczędności.

Nie bez znaczenia jest uporządkowanie rynku ubezpieczeniowego w zakresie reasekuracji, która w obecnym czasie w znacznym stopniu oddana jest w „ręce” jednostek zagranicznych. Przed rządem Republiki Tadżykistanu, podobnie jak Kirgizji, stoją potężne wyzwania w zakresie określenia i rozwoju branży ubezpieczeniowej.

5. Podsumowanie

Prezentowane powyżej problemy dotyczące modelu rynków ubezpieczeniowych w państwach południowoazjatyckich dawnego bloku państw Związku Radzieckiego wskazują na silne zróżnicowanie tych rynków. Omówienie szczegółowe i dokonanie jakichkolwiek analiz porównawczych lub podsumowujących jest niemal niemożliwe ze względu na brak ujednoczonych informacji. Część rynków ubezpieczeniowych państw o większej samodzielności i o lepiej rozwiniętej gospodarce (Kazachstan i Uzbekistan) ma w miarę dobrą strukturę organizacyjną, uporządkowaną sprawozdawczość i działa zgodnie z podstawowymi regułami zachodnich rynków ubezpieczeniowych. Również liczba oferowanych produktów jest szersza i ciekawsza. Natomiast w państwach o bardziej rozchwianym systemie gospodarczym zakres działań finansowych i tym samym ubezpieczeniowych jest bardziej ograniczony. Pozostaje zatem mieć nadzieję, że zgodnie z zamierzeniami rządów w niedługim czasie sytuacja na rynku ubezpieczeniowym ulegnie poprawie.

Literatura

- Audambergen A., *Strachowy rynek Kazachstanu – toczone punkty i problemy rozwoju*, Almaty 2008.
Bektenowa Cz., *Problematyczne aspekty rozwoju strachowowego rynku w Kirgizkiej Republice*, *Więstnik KRSU* 2012, no. 2, s. 3-9.

- Mirzaew A., *Otcziot po regulowaniu i nadzoru za strachowej diejatielnosti republiki Uzbekistan 2012*, Ministerstwo Finansów Republiki Uzbekistanu, WWW.mf.uz, WWW.mintrud.uz.
- Nebolsina Vahtangowna E., *Perspektywy rozwoju rynku ubezpieczeń państw EaWG* (rękopis niepublikowany – źródło elektroniczne za WWW.mgimo.ru).
- Sadow F.S., *O dywersyfikacji otrasli strachowych uslug w Respublikie Tadżykistan*, Tadżykistan i Sowremiennyj Mir no. 2(27), Duszanbe 2011.
- Žardin A., *Strachowyj rynek Kazachstana*, Almaty 2011.
www.mf.uz.
www.mgimo.ru.
www.mintrud.uz.
www.rfcaratings.kz.
www.swissre.sw.

INSURANCE SECTOR IN POST-SOVIET ASIAN STATES

Summary: The paper is an attempt to characterize the insurance market in Asian states which were a part of USSR. It is a very difficult task due to some significant differences between socio-economic and financial indicators in these states. An additional problem is lack of access to comparable sources of information and sometimes lack of information at all. Nevertheless the authors present the outline of insurance structure basing on assumptions of creating a uniform insurance market within Eurasian economic community which was established in 2000.

Keywords: insurance market, block of South Asian countries, EEC.